



Odeklarerat arbete

Arbetsmarknadsdepartementet

2007-12-10

Dokumentbeteckning

KOM(2007) 628 slutlig

Meddelande från kommissionen till rådet, Europaparlamentet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén. Kraftfullare åtgärder mot odeklarerat arbete

Sammanfattning

Kommissionen presenterade ett meddelande om odeklarerat arbete eller svartarbete den 24 oktober 2007. Meddelandet syftar till att uppmärksamma frågan om svartarbete på EU-nivå, framför allt mot bakgrund av ett antal aktuella undersökningar. En kartläggning, som nyligen gjorts och återopas i meddelandet, visar att utnyttjande av svart arbetskraft inom EU är allmänt utbrett. Omfattningen av svartarbete redovisas och ett antal drivkrafter till svartarbete identifieras. Kommissionen lyfter även fram ett antal exempel på motåtgärder som vidtagits i olika medlemsländer. I sina slutsatser uppmanar kommissionen medlemsstaterna att intensifiera sina insatser för att bekämpa svartarbete. Bland förslagen till åtgärder som kommissionen framför kan nämnas obligatorisk registrering av arbetstagare, skattereduktion på arbete, minskad administrativ regelbörda och stärkt samarbete mellan arbetsmiljömyndigheter och skattemyndigheter. På EU-nivå vill kommissionen öka erfarenhetsutbytet och utrymmet för ömsesidigt lärande genom bättre utvärdering av och information om de negativa följderna av svartarbete.

Regeringen välkomnar kommissionens nya initiativ att belysa omfattningen av svartarbete på EU-nivå.

Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Frågan om odeklarerat arbete eller svartarbete har tidigare aktualiserats inom EU, bl.a. genom ett kommissionsmeddelande från 1998. Det meddelandet banade väg för en politisk diskussion, som bl.a. ledde till att rådet den 29 oktober 2003 antog en resolution om omvandling av odeklarerat arbete till reguljär sysselsättning.

Sedan 2001 har svartarbete integrerats i sysselsättningsriktlinjerna. Medlemsstaterna rapporterar regelbundet om uppföljningen av EU:s sysselsättningsstrategi (se regeringens skrivelse 2007/08:23 om Sveriges handlingsprogram för tillväxt och sysselsättning – Uppföljningsrapport 2007, sid. 69 -70).

Kommissionens nya meddelande kan ses mot bakgrund av en rad iakttagelser som gjorts med anledning av en nyligen genomförd kartläggning inom ramen för Eurobarometer om förekomsten av odeklarerat arbete inom Europeiska Unionen.

1.2 Förslagets innehåll

Definition och utgångspunkter

Kommissionen vill genom sitt meddelande markera att odeklarerat arbete eller svartarbete är en angelägen fråga att diskutera på EU-nivå. Med odeklarerat arbete avses – enligt kommissionens definition – ”varje betald verksamhet som är laglig, men inte anmälts till myndigheterna.” Kommissionen framhåller att svartarbete tenderar att motverka en tillväxtorienterad ekonomi-, budget och socialpolitik.

En utgångspunkt för meddelandet är att odeklarerat arbete får negativa följder för sysselsättning och produktivitet. Det medför minskade skatteintäkter, underminerar finansieringen av de sociala trygghetssystemen, snedvrider konkurrensen mellan företag och bidrar till social dumping. Kommissionen hävdar dessutom att svartarbete medverkar till ineffektivitet i produktionen, eftersom informella företag undviker att utnyttja formella tjänster.

För arbetstagarnas del leder svartarbete enligt kommissionen till dåliga arbetsförhållanden, hälsorisker, dåliga utvecklingsmöjligheter och inadekvat socialt skydd. I grönboken om arbetsrätt identifierades svartarbete som en nyckelfråga vad gäller moderniseringen av arbetsrätten.

Omfattningen av och drivkrafter bakom svartarbete

Kommissionens uppgifter om förekomsten av svartarbete baseras på flera undersökningar, bl.a. en omfattande djupstudie om ”Odeklarerat arbete i ett utvidgat EU”, som genomfördes under år 2004 på kommissionens uppdrag. Den studien kompletterades med aktuella data under andra kvartalet 2007 av Eurobarometer, en återkommande opinionsundersökning inom EU.

Kommissionen väljer att tolka resultaten av dessa undersökningar med stor försiktighet, men kan ändå konstatera att

- svartarbete är vida utbrett i Syd- och Östeuropa, (i vissa central- och östeuropeiska medlemsstater upp till 10 % av arbetskraften)
- det finns en stor marknad för svartarbete inom bygg- och hushållstjänstsektorn,
- inga tecken tyder på att svartarbete minskar; tvärtom ökar det framför allt bland studenter, arbetslösa och egenföretagare,
- de främsta drivkrafterna bakom svartarbete är att undslippa skatter och administrativa krav, men även utformningen av skattesystemen (beskattningen av arbete och sociala avgifter) påverkar,
- att medvetenheten om påföljder är låg.

Exempel på åtgärder för att motverka svartarbete

Kommissionen ger i sitt meddelande exempel på hur olika medlemsstater agerat i syfte att bekämpa förekomsten av svartarbete.

I flera medlemsländer (bl.a. Tyskland, Frankrike och Finland) har lagar och handlingsplaner genomförts för att underlätta upptäckt av svartarbete. Arbetsgivarens skyldighet att registrera arbetstagare från första anställningsdagen har genomförts allmänt. I några fall (Tyskland, Nederländerna, Finland och Storbritannien) har arbetsmarknadens parter slutit avtal, främst inom byggnadssektorn, för att minska svartarbete.

Bland övriga exempel som redovisas kan nämnas medlemsländer (t.ex. Tyskland, Grekland och Frankrike) som infört förenklade system för registrering av arbetskraften eller kupongsystem för hushållstjänster (t.ex. Belgien, Spanien och Österrike). Den svenska regeringens jobbavdrag uppmärksammas som ett effektivt instrument för att öka lönsamheten för vitt arbete. Andra exempel hämtas från de nya medlemsländerna, där minimilönen höjts betydligt i syfte att minska den del av lönen betalas ut svart.

Några länder har utnyttjat möjligheten i direktivet 1999/85/EG att minska mervärdesskatterna på vissa arbetsintensiva tjänster.

Kommissionen framhåller allmänt att anlitande av svart arbetskraft är beroende av i vilken utsträckning medlemsländerna liberaliserar tillträdet till sina arbetsmarknader.

Slutsatser och uppföljning

I sina slutsatser konstaterar kommissionen att svartarbete är ett ekonomiskt lockande alternativ, särskilt i kombination med möjligheterna att verka i större omfattning på EU-nivå.

Kommissionen föreslår därför att medlemsstaterna intensifierar sina ansträngningar för att motverka svartarbete. Obligatorisk registrering av arbetstagare är en förutsättning för att kunna upptäcka svartarbete. Medlemsstaterna uppmanas bl.a. att reducera skatten på arbete, minska lönebikostnaderna, genomföra skatteväxling, minska de administrativa kostnader och förenkla de sociala trygghetssystemen.

Förutom lägre skatter på förvärvsinkomst och minskad byråkrati vill kommissionen även se ett stärkt samarbete mellan skattemyndigheter och arbetsinspektioner. Kommissionen anser dessutom att det finns ett stort utrymme för sektorsspecifika lösningar för att underlätta kontrollen över förekomsten av svartarbete.

De gamla medlemsländer som tillämpar övergångsregler och därmed begränsar den fria rörligheten för arbetstagare, uppmanas se över dessa regler snarast. Även arbetsmarknadens parter - såväl på nationell som på EU-nivå - rekommenderas att träffa avtal som motverkar svartarbete. Parterna kan bidra med viktiga insatser för att medvetandegöra om de risker, som är

kopplade till svartarbete. På EU-nivå förordar kommissionen även utökat erfarenhetsutbyte, bl.a. genom åtgärder för att identifiera metoder för att mäta förekomsten av svartarbete, förslag till informationskampanjer och gemensamma utvärderingsinsatser, bl.a. inom ramen för programmet Progress. Kommissionen avser behandla frågan om svartarbete som en prioriterad fråga i sitt program för ömsesidigt lärande.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Meddelandet är av informativ och resonerade karaktär och innehåller inga förslag till ny lagstiftning.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionens dokument innehåller inte någon ekonomisk konsekvensanalys. Meddelandet syftar i första hand till att uppmärksamma frågan om svartarbete och ge en redovisning av olika åtgärder som vidtagits i medlemsstaterna för att motverka svartarbete.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen välkomnar kommissionens nya initiativ att belysa omfattningen av svartarbete på EU-nivå.

Även om kommissionens definition av svartarbete är relativt bred stämmer flera av de slutsatser som kommissionen drar i sitt meddelande väl överens med den svenska regeringens politik på området. Att bekämpa skattefusk och svartarbete är en angelägen fråga för regeringen. Skattefusk kan endast motarbetas effektivt om skatter hålls på rimlig nivå, kontrollen är effektiv och synlig och skattereglerna hålls så enkla som möjligt.

En viktig utgångspunkt är att varje medlemsstat ska utforma sina åtgärder i enlighet med nationella förhållande och behov.

2007/08:FPM39

Regeringen ställer sig positiv till förslagen om ökat erfarenhetsutbyte och ömsesidigt lärande och förslagen att utarbeta metoder för identifiering och utvärdering av svartarbete.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Ännu ej kända. Kommissionen informerade vid det senaste mötet den 14 – 15 november 2007 med sysselsättningskommittén om meddelandet om svartarbete. Medlemsstaterna framförde vid det tillfället inga uttalade synpunkter.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Ännu ej kända.

2.4 Remissinstansernas ståndpunkter

Ännu ej kända. Inget formellt remissförfarande har genomförts med anledning av kommissionens meddelande.

3 Övrigt

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Meddelandet kräver ingen rättslig grund.

3.2 Fortsatt behandling av ärendet

Meddelandet ingår som bakgrundsdokument vid en planerad riktlinjedebatt om migration, sysselsättning och Lissabonstrategin vid justitie- och inrikesministrarnas möte med arbetsmarknads- och socialministrarna den 6 december 2007.

-